



Sygn. akt IV KK 365/18

## **WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 11 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Piotr Mirek

SSN Eugeniusz Wildowicz

Protokolant Jolanta Grabowska

w sprawie E. S. i T. P.

uniewinnionych od zarzutu popełnienia przestępstwa z art. 212 § 1 k.k.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 11 września 2019 r.,

kasacji, wniesionej przez pełnomocnika oskarżycieli prywatnych

od wyroku Sądu Okręgowego w T.

z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt II Ka (...)

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w T.

z dnia 26 czerwca 2017 r., sygn. akt II K (...),

**I. uchyla zaskarżony wyrok i sprawę oskarżonych E. S. i T. P. przekazuje Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;**

**II zarządza zwrot na rzecz oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. kwot po 450 zł (czteryście pięćdziesiąt złotych) uiszczonych tytułem opłat od kasacji.**

## UZASADNIENIE

E. S. i T. P. zostały oskarżone przez M. G. i C. G. o to, że w dniu 10 lipca 2015 r. w T., działając wspólnie i w porozumieniu, w zamiarze bezpośrednim pomówiły M. G. i C. G. o takie postępowanie i właściwości, które mogły ich poniżyć i narazić na utratę zaufania potrzebnego rodzicom oraz opiekunom prawnym wykonującym pełną władzę rodzicielską nad dziećmi poprzez przygotowanie, podpisanie i skierowanie pisma o wgląd w sytuację rodzinną do Sądu Rejonowego w T., w którym stwierdziły, że pokrzywdzeni wykonują władzę rodzicielską w sposób niewłaściwy oraz użycie w piśmie sformułowań jakoby: „...wszystkie obowiązki związane z prowadzeniem gospodarstwa domowego, załatwianiem spraw urzędowych i wykonywaniem funkcji opiekuńczo - wychowawczych nad dziećmi są wykonywane przez Panią G. Mąż nie wykazuje chęci pomocy w/w tych obowiązkach, a nadmiar obowiązków powoduje, że Pani G. nie jest w stanie prawidłowo wypełniać roli matki...”, „...Państwo G. nie sprawują należycie funkcji opiekuńczo - wychowawczych. Sprawiają wrażenie zaabsorbowanych otaczającym światem i najmłodszym dzieckiem, w wyniku czego pozostałe dzieci często są zdane same na siebie. Rodzice nie pracują nad rozwojem i normalnym funkcjonowaniem dzieci w społeczeństwie, nie starają się budować więzi rodzinnych oraz właściwej komunikacji...”,

„...Głównym problemem występującym w rodzinie jest bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych, co przedkłada się m.in. na wysoką absencję szkolną dzieci...”,

„...Ponadto Pani M. G. ma trudności w zakresie racjonalnego gospodarowania czasem, organizowania przestrzeni w lokalu oraz poświęcaniu wszystkim dzieciom uwagi...”

tj. o przestępstwo z art. 212 § 1 k.k.

Po rozpoznaniu tej sprawy, w trybie prywatnoskargowym, Sąd Rejonowy w T. wyrokiem z dnia 26 czerwca 2017 r., sygn. akt II K (...):

- I. na mocy art. 414 § 1 k.p.k. i art. 66 § 1 k.k. i art. 67 § 1 k.k. postępowanie karne przeciwko oskarżonym E. S. i T. P. o czyn z art. 212 § 1 k.k. warunkowo umarzył na okres próby wynoszący: jeden rok w stosunku do E. S. i dwa lata w stosunku do T. P.;

- II. na mocy art. 46 § 1 k.k. zasądził od oskarżonej E. S. na rzecz oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. kwotę 500 zł tytułem zadośćuczynienia;
- III. na mocy art. 46 § 1 k.k. zasądził od oskarżonej T. P. na rzecz oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. kwotę 800 zł tytułem zadośćuczynienia;
- IV. na mocy art. 628 pkt 1 k.p.k. zasądził od obu oskarżonych na rzecz oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. kwotę 300 zł tytułem kosztów procesu.

Od tego wyroku apelacje złożyli obrońcy oskarżonych E. S. i T. P. oraz pełnomocnik oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G.

Po rozpoznaniu tych apelacji Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 8 marca 2018 r., sygn. akt II Ka (...):

- I. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że na podstawie art. 414 § 1 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. uniewinnił oskarżone E. S. i T. P. od popełnienia zarzuczonego im czynu;
- II. zasądził od oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. na rzecz oskarżonej T. P. kwotę 840 zł tytułem zwrotu wydatków za postępowanie odwoławcze;
- III. zwolni oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. od ponoszenia kosztów sądowych za II instancję.

Pełnomocnik oskarżycieli prywatnych M. G. i C. G. złożył kasację od wyżej wymienionego wyroku Sądu Okręgowego w T. Zaskarżył go w całości na niekorzyść T. P. i E. S. i **zarzucając**:

- 1) rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 8 § 1 k.p.k., poprzez stwierdzenie przez Sąd Okręgowy w T., że prawomocne umorzenie postępowania przeciwko oskarżonym przez Prokuraturę Rejonową w T. w sprawie z art. 231 § 1 k.k. stanowi negatywną przesłankę procesową dla przeprowadzenia postępowania karnego odnośnie tych samych oskarżonych, w sprawie tego samego czynu z punktu widzenia art. 212 § 1 k.k. w trybie prywatnoscargowym, podczas gdy Sąd Rejonowy w T. nie był związany rozstrzygnięciem Prokuratury Rejonowej w T., a zachowanie oskarżonych podlegało rozpoznaniu przez Sąd Rejonowy w T. z uwagi na wniesienie prywatnego aktu oskarżenia,
- 2) rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 212 § 1 k.k., poprzez bezpodstawne uznanie, że oskarżone

korzystające z przymiotu funkcjonariusza publicznego, kierując wnioskiem o wgląd w sytuację rodzinną, w którym wskazują treści znieślawiające rodzinę, nie podlegają odpowiedzialności karnej z art. 212 k.k., podczas gdy prawo karne nie przewiduje bezwzględnego kontratypu braku odpowiedzialności z art. 212 § 1 k.k. podmiotów korzystających z przymiotu funkcjonariuszy publicznych, co doprowadziło do niezasadnego uniewinnienia oskarżonych, których zachowanie wypełniło znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 212 § 1 k.k. **wniósł** o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania.

### **Sąd Najwyższy zważył, co następuje.**

Na wstępie, tylko dla przypomnienia, należy wskazać, że kasacja jest **nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia**, a jej podstaw (przyczyn kasacyjnych) nie można łączyć z przyczynami odwoławczymi charakterystycznymi dla apelacji. O ile więc zarzuty apelacyjne mogą obejmować obrazę prawa materialnego (art. 438 pkt 1 k.p.k.) oraz obrazę przepisów prawa procesowego, jeżeli mogła mieć ona wpływ na treść orzeczenia (art. 438 pkt 2 k.p.k.), o tyle podstawą kasacyjną, oprócz uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k., może być jedynie inne rażące naruszenie prawa (prawa materialnego i procesowego), jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia (art. 523 § 1 k.p.k.). Kasację strona wnosi od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego, kończącego postępowanie (art. 519 k.p.k.). Sąd Najwyższy po rozpoznaniu kasacji może oddalić ją jako oczywiście bezzasadną (art. 535 § 3 k.p.k.), oddalić ją (art. 537 § 1 k.p.k.), uchylić zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazać sprawę sądowi do ponownego rozpoznania albo umorzyć postępowanie, a jeżeli skazanie jest oczywiście niesłuszne uniewinnić oskarżonego (art. 537 § 2 k.p.k.). Innymi słowy w trybie kasacji dochodzi do kontroli zaskarżonego wyroku tylko z punktu widzenia naruszenia prawa, z wyłączeniem w zasadzie badania prawidłowości ustaleń faktycznych. Sąd Najwyższy orzekając w trybie kasacji, nie jest władny dokonywać ponownej oceny dowodów i na podstawie własnej oceny kontrolować poprawność dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych.

Przechodząc do realiów przedmiotowej sprawy Sąd Najwyższy uznaje za zasadny zarzut z pkt 2 kasacji. Rację ma Autor kasacji gdy podnosi, cyt.

„Sąd Okręgowy w T. dopuścił się rażącego naruszenia art. 212 § 1 k.k. poprzez niezasadne odstąpienie od zastosowania przywołanego przepisu w sytuacji, w której oskarżone pomówiły pokrzywdzonych o działanie lub właściwości, które podważały kompetencje opiekuńczo - wychowawcze pokrzywdzonych i jednocześnie oskarżone nie udowodniły, że twierdzenia objęte prywatnym aktem oskarżenia były prawdziwe, co powinno powodować odpowiedzialność karną oskarżonych z art. 212 § 1 k.k. Zniesławiające tezy objęte prywatnym aktem oskarżenia nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości. Wyłączenie bezprawności co do pracowników opieki społecznej w zakresie zniesławiania rodzin, jakie przedstawił w zaskarżonym wyroku Sąd Okręgowy w T., prowadzi do faktycznego wyłączenia ochrony prawnej rodzin przez nieprawdziwymi pomówieniami, które dotyczą ich życia prywatnego. W związku z tym Sąd Okręgowy w T. niezasadnie uznał, że pomówienia objęte prywatnym aktem oskarżenia czynione przez oskarżone były w granicach prawa przysługującego pracownikom opieki społecznej. Prawo do pisemnego występowania pracowników opieki społecznej do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację rodzinną rodzin nie może być utożsamiane z prawem do ich zniesławiania. Krytyczne oceny na temat rodzin zawsze powinny odnajdywać uzasadnienie w rzeczywistości. Okolicznością dodatkowo obciążającą oskarżone jest fakt niedochowania należytej staranności w celu należytego rozeznania sytuacji rodzinnej pokrzywdzonych. Stwierdzenia zawarte w piśmie skierowanym do sądu rodzinnego w celu zainicjowania postępowania w przedmiocie władzy rodzicielskiej powinny przyjąć odpowiednią formę, zwłaszcza, że są formułowane w sposób zaplanowany i przemyślany, a już w szczególności gdy sporządzane są przez pracowników opieki społecznej, którzy mają przede wszystkim świadczyć pomoc potrzebującym rodzinom.” (cytat s. 9 - 10 kasacji)

Już w orzecznictwie Sądu Najwyższego z okresu międzywojennego wskazywano, iż „prawność oświadczeń wyłączających bezprawność czynu zniesławiającego inną osobę ze względu na działanie **wynikające bądź z uprawnień, bądź z obowiązków**, w pełni uzależniona jest od tego czy cel, któremu mają służyć był celem rzeczywistym, a nie pozornym i czy środki służące do osiągnięcia tego celu nie były sprzeczne z zasadami dobrych obyczajów. Omawiane oświadczenia tracą swój prawny charakter, jeżeli z formy tych

oświadczeń nie usprawiedliwionej daną sytuacją, bądź z okoliczności im towarzyszących wynika zamiar zniesławienia” (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 1934 r., 3 K 469/33, Zb. O. 1934, z. 9, poz. 185).

Wskazuje się przy tym, że wypowiedzi stanowiące realizację uprawnień lub wykonywania obowiązków, nie mogą, jako mające charakter działań prawnych, być traktowane jako zniesławienie. Trzeba tu uwypuklić, że do takich wypowiedzi zalicza się, między innymi, oświadczenia składane w uzasadnieniu lub w obronie praw (np. skargi sądowe, odpowiedzi na zarzuty procesowe, zażalenia, doniesienia pokrzywdzonych o przestępstwie), a także oświadczenia składane w wykonaniu obowiązku nałożonego przez prawo publiczne (np. oświadczenia prokuratorów i sędziów, raporty policji, opinie z akt osobowych, itp.). Warunkiem natomiast pozbawienia omawianego oświadczenia cech bezprawności jest to, aby działanie w każdej z tych sytuacji nie wykraczało poza wyznaczone granice kompetencji (uprawnienia, upoważnienia, obowiązku), w tym nie było działaniem pozornym, podyktowanym zamiarem zniesławienia (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1935 r., III K 1146/35, OSN (K) 1936, z. 3, poz. 128, A. Banach, Ochrona czci i godności osobistej w polskim kodeksie karnym, Kraków 1950, s. 65 - 69, J. Satko, glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 1994 r., Palestra 1996, z. 5 - 6, L. Gardocki, glosa do tegoż wyroku, Państwo i Prawo 1996, z. 1, tenże, Prawo karne, Warszawa 2003, s. 263).

Przypomnieć należy, że art. 10 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, której Polska jest stroną, **stanowi wprost, iż ochronę dobrego imienia** (jak również innych praw człowieka) traktować należy jako podstawę do ograniczeń wolności wypowiedzi. Podobną zasadę wyraża art. 19 ust. 3 lit. a Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych uchwalonego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. Trzeba tu również zauważyć, że Powszechna Deklaracja Praw Człowieka ONZ stwierdza w art. 12, iż **nikt nie może być poddany arbitralnemu ingerowaniu w jego życie prywatne, rodzinne, domowe, korespondencję ani też atakom na jego honor i dobre imię**, a każdy ma prawo ochrony prawnej przeciwko takim ingerencjom i atakom.

Trafnie, w aspekcie ustalenia odpowiedzialności za zarzucone oskarżonym E. S. i T. P., przestępstwo z art. 212 § 1 k.k., podnosi Autor kasacji, że przedmiotem

postępowania karnego w trybie prywatnoskargowym, cyt. „nie był fakt złożenia wniosku o wgląd w sytuację rodzinną pokrzywdzonych przez oskarżone, ale wskazane w akcie oskarżenia znieślawiające fragmenty pisma, które oskarżone zawarły we wniosku. Tezy m.in. o tym, że „(...) Pani G. nie jest w stanie prawidłowo wypełniać roli matki”; „pozostałe dzieci są zdane same na siebie. Rodzice nie pracują nad rozwojem i normalnym funkcjonowaniem dzieci w społeczeństwie, nie starają się budować więzi rodzinnych oraz właściwej komunikacji (...)”; „głównym problemem występującym w rodzinie jest bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych” nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości, a ich sformułowanie nie było niczym usprawiedliwione ani potwierdzone żadnymi dowodami.”

W doktrynie podkreśla się, że dla przyjęcia, iż funkcjonariusz publiczny działał w granicach uprawnień i obowiązków służbowych, to taki funkcjonariusz musi być rzeczowo i miejscowo uprawniony do ingerencji w chronione prawem dobra należące do obywatela, muszą też zachodzić zarówno formalne, jak i merytoryczne warunki uzasadniające zainicjowanie i realizację ingerencji, a jej przebieg musi być zgodny z przepisaną prawną procedurą jej wykonania (por. np. Ł. Pohl, Prawo karne. Wykład części ogólnej, Warszawa 2015, s. 259). Poza sporem jest, że ośrodek pomocy społecznej ma obowiązek wystąpić do wydziału rodzinnego i nieletnich właściwego sądu rejonowego, gdy istnieje podejrzenie zaniedbań względem dzieci, zagrożenia bezpieczeństwa lub życia nieletnich, zaniedbań rodzicielskich, stosowania przemocy, braku umiejętności opiekuńczo – wychowawczych, które mają destrukcyjny wpływ na rozwój dzieci lub osób niepełnosprawnych zamieszkujących w rodzinie oraz w przypadku każdej niepokojącej sytuacji, która może wpływać na bezpieczeństwo osób wchodzących w skład rodziny. Uzasadnienie takiego wystąpienia powinno zawierać informację o znanych urzędowi wszelkiego rodzaju niepokojących zdarzeniach wskazujących na potrzebę podjęcia przewidzianych prawem działań przez sąd rodzinny i nieletnich. Urząd może we wniosku o wgląd w sytuację rodziny sugerować np. podjęcie stosownych działań mających na celu ograniczenie władzy rodzicielskiej, czy zastosowanie środka zapobiegawczego poprzez wyznaczenie kuratora sądowego dla rodziny. Ewentualne oceny zawarte w pisemnym wystąpieniu muszą opierać się na znanych faktach i nie mogą wykraczać

poza rzeczową potrzebę uzasadnienia tego pisma (por. W. Kozielowicz, Odpowiedzialność sędziego za sformułowania zawarte w uzasadnieniu orzeczenia, w: M. Mozgowa (red.), Przepięstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej, Warszawa 2013, s. 235 – 246, uchwała Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z dnia 30 listopada 2016 r., SNO 46/16, LEX nr 2194888).

W świetle powyższego wywodu – uwzględniając zasadność zarzutu z pkt 2 kasacji – niezbędne okazało się uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w T. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania (art. 523 § 1 k.p.k., art. 537 § 2 k.p.k.).

Ponownie procedując Sąd Okręgowy w T., jako sąd odwoławczy, związany będzie zapatrywaniami prawnymi Sądu Najwyższego, w zakresie oceny okoliczności wyłączających bezprawność czynu zniesławiającego inną osobę w sytuacji urzędowego działania pracowników opieki społecznej (art. 442 § 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.), przeprowadzi rzetelną kontrolę odwoławczą zaskarżonego apelacjami stron wyroku Sądu pierwszej instancji, z perspektywy zarzutów podniesionych w apelacjach, po czym wyda wyrok, a w razie zaistnienia takiej potrzeby, odniesie się do tych zarzutów w pisemnym uzasadnieniu wyroku.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy orzekł jak w wyroku.